

TISZASZŐLŐS HELYNEVEINEK TIPOLOGIÁJA

ABSTRACT: (The typology of geographical names in Tiszaszőlős) This study gives examples from a more detailed research on place-names, which examined the geographical names of a Hungarian village, Tiszaszőlős, elaborating the structural elements and typifying them.

It deals with the names both inside and outside the village, but not separating them. The statistics shows the frequency distribution of the certain elements. The original work analyses the names according to their function in becoming the source of family names and dialect words, examines the morphological structure of the stem of nouns etc.

This part contains the names of the settlements, the names of the roads serving as transport areas, and the names of the ground forms.

A tanulmány egy korábban elkészült nagyobb feldolgozó jellegű, névmagyarázó gyűjtésnek a részlete. Célja, hogy leírja a helynevek szerkezeti elemeit (alapelemek, megkülönböztető elemek), és tipizálja egymással alkotott kapcsolatait.

A falu földrajzinév-anyagát KÁZMÉR MIKLÓSt követve az alapelemek és a megkülönböztető elemek szétválasztásával kívánom rendszerbe foglalni úgy, hogy külön-külön bemutatom az alapelemeket és a megkülönböztető elemeket, de KÁZMÉRTől eltérően az alapelemek mellett felsorolom a vele kapcsolatos megkülönböztető elemeket is. Így lehetővé válik a nevek együttes megfigyelése, s az egyes elemek megterhelése mellett azt is látjuk, hogy milyen alapelem milyen megkülönböztető elemmel együtt használatos Tiszaszőlősön. Azt is bemutatom, hogy az alapelem milyen nevekben válik megkülönböztető elemmé.

Alapelemnek nevezem azokat a földrajzi neveket, amelyeket az elneveő közösség önmagukban, determináns nélkül használ fel földrajzinév-funkcióban. Ide sorolom azokat, amelyek nem differenciálódtak, megkülönböztető elemeket nem kaptak (Ø fokú megkülönböztető elemek), ide tartozónak tekintem azokat a neveket is, amelyek tapadással jöttek létre, megkülönböztető elemekből önállósultak. Ezeket KÁZMÉR Ø fokú alapelemeknek nevezi, s külön típusba sorolja. Természetüknél

fogva itt mutatom be a földrajzi névként használt egyelemű személyneveket (*Busznyák, Komjáthy* stb.), a bizonytalan eredetű, valamint KÁZMÉRTól eltérően az -s képzős neveket (vö. KÁZMÉR, Alsó-Szigetköz földrajzi nevei. MNYTK. 95. sz.).

KÁZMÉR MIKLÓS az -s képzős neveket ún. átmeneti kategóriaként -- kettős funkciójú elemnek nevezve -- külön típusként tárgyalja. Úgy látja, hogy ezek a nevek önmagukban is felhasználhatók egy-egy tájrész jelölésére, tehát alapelemek, s mint ilyenek differenciálódhatnak is, viszont alapelemekhez járulva megkülönböztető elemként differenciálásra is alkalmasak (i. m. 7). Ez kétségtelenül így van, azonban a történeti anyag és az adatközlők segítségével a legtöbb esetben meg lehet állapítani ezeknek a neveknek az adott esetben a funkcióját. Ezért nem választottam külön típusba az -s képzős neveket. Így teljesebbek a típusok, az egész rendszerből semmi sem hiányzik. Azt viszont, hogy az -s képzős neveknek milyen szerepük van, illetve volt a község lakóinak névadásában, külön is bemutatam. Úgy gondolom, így mindenképpen realisabb képet kapunk az alapelemekről, nagyságukról, előfordulásukról stb., de realisabb a kép a képzős nevek címmel felhasználását illetően is. KÁZMÉR Képzős nevek címen még külön típust is megállapít. Ide a -d, valamint az -i képzős neveket sorolja azzal az indoklással, hogy ezekben a nevekben nem a közsői előzmény volt alkalmas a földrajzi névi funkció betöltésére, hanem a képző tette alkalmassá erre (i. m. 39). A tiszaszőlősi névanyag ezeknek a neveknek külön típusban történő bemutatását nem teszi szükségessé, megterhelése egyébként KÁZMÉRnél is nagyon csekély, mindössze 0,57 % (i. m. 39).

Nem választottam szét a külterületi és a belterületi neveket sem, de a típusokon belül mindig megjelöltem a belterületi neveket. Ez a típusok megterhelésének szintén realisabb képét mutatja.

Az alapelemeket illetően kimutatható az egyes alapelemek típusainak megterhelése, a nevek megoszlása a tájnak és az embernek a nevek keletkezésében betöltött szerepe szerint, az alapelemek alaki megoldása, az alapelemek megkülönböztető szerepben, megkülönböztető funkcióban nem használt alapelemek, az alapelemek megkülönböztető elemei a típusokon belül stb.

Megkülönböztető elemek azok a névalkotó eszközök, amelyeket az elnevező közösség a meglévő földrajzi tulajdonnevek és ezzel együtt a jelölt tájrész differenciálására, vagy a meglévő földrajzi köznevekkel társítva új névadásra használ fel. A meghatározás arra is utal, hogy a megkülönböztető elemek alkalmazása nem mindig utólag történik, a differenciáló elem sok esetben együtt születik az alapelemmel, már a földrajzinév-alkotás pillanatában szerves része annak (LŐRINCZÉ-től idézi KÁZMÉR MIKLÓS i. m. 6). Az alapelem és a megkülönböztető elem nem

azonos a nyelvtani összetétel alaptagjával és determinánsával, bár a nevek jelentős részében fedik egymást. A földrajzi nevek elemeit a névadásban betöltött funkciójuk alapján sorolom az egyik vagy a másik kategóriába. Egy összetétel a maga egészében is lehet alapelem, az összetétel nyelvtani alaptagja is lehet differenciáló elem (vö. KÁZMÉR i. m. 6).

A fejezet szerkezete

A kifejtett módszertani elveknek megfelelően a tipológia két nagy részre tagolódik: 1. Az alapelemek rendszere. 2. A megkülönböztető elemek rendszere.

Az alapelemek rendszerén belül az egyes típusok bemutatása az alábbiak szerint történik: KÁZMÉR alapján típusokat állapítok meg, meghatározom, milyen alapelemeket sorolok a típusba, címszóként szerepeltetem a névadásban felhasznált köznevet, személynevet stb., közlöm a név jelentését. A címszót követi azoknak az adatoknak a felsorolása, amelyek valamilyen formában vele kapcsolatosak: él-e önállóan, egyelemű névként, alapelemként hány névben található meg (a kihalt neveket [--] jellel jelzem), milyen típusúak a megkülönböztető elemei, az alapelemmel alkotott neveknek száma hány %-a a típusoknak, az egész névanyagnak. Közlöm az alapelemmel alkotott élő neveknek %-os arányát a típus neveihez, az összes élő névhez, s az egész névanyaghoz viszonyítva. Esetenként néhány megjegyzést teszek a ma még élő nevekre vonatkozóan. Minősítem a neveket az embernek és a tájnak a nevek keletkezésében betöltött szerepe szerint.

A személynévvel társultakat műveltségi neveknek tekintem. Kimutatom az alapelem alaki megoldását a nevekben, feltüntetem, előfordul-e az alapelem megkülönböztető elemként stb. A típus összefoglalással zárul, ahol a típus neveinek különböző szempontú megterhelését statisztikai számokkal mutatom be, ezt magyarázatokkal egészítem ki. A már említett, az alapelemek megterhelését mutató táblázatok ennek alapján készültek.

A megkülönböztető elemek rendszerén belül két fő kategóriát különböztetek meg: elsődleges és másodlagos megkülönböztető elemek. Az egyes típusokat itt is a terhelést megjelölő összefoglalóval zárom, majd a rendszerezés végén táblázatban is kimutatom a terhelést.

Ebben az dolgozatban az Alapelemek rendszerén belül a településnevek, a közlekedést szolgáló tájrészek nevei és a térszínformanevek típusait mutatom be.

AZ ALAPELEMEK RENDSZERE

I. Belső keletkezésű elemek

1. Településnevek

A településnevek típusába soroltam azokat a neveket, amelyek eredetileg valamilyen települési formát jelöltek vagy jelölnek ma is. Azokat a *-háza* utótagú neveket, amelyeknek a jelentése nem település, a műtárgynevek típusában mutatom be.

h á z a : 'települést jelölő földrajzi köznév'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Három megkülönböztető elemmel együtt alkot földrajzi nevet. Megkülönböztető elemei: az eredeti tulajdonos neve: *Domaháza*; ez együtt alapelem 2 névben. Megkülönböztető elemei: *Kis-Domaháza* [--]; a település mai állapotát jelző: *Pusztta-Domaháza*.

A három név a típusnak 18,75 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a. Ma csak 2 név él. Ez a *-háza* neveknek 66,66 %, a típus nevének 12,5 %-a, az élő neveknek 0,76 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a.

Megkülönböztető elemként (-i képzővel) 3 névben található meg: *Domaházikaszáló*, *Domaházi-oldal* [--]; *Domaházi-szőlő*. (A neveket 1. alapelemük nélkül).

A *-háza* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 6 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 1,33 %-a. Ma is él 4 név, ez az élő névanyagnak 1,52 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a.

t a n y a : 'egy vagy több lakóházból, gazdasági épületekből álló kis település'. Valamennyi külterületi lakóhely, ennek ellenére ide soroltam, mivel nagyobb részük házak, lakóházak csoportja.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Tizenhárom névben található megkülönböztető elemmel. Megkülönböztető elemei: családnév: *Balázs-tanya*, *Bánó-tanya*, *Bobory-tanya*, *Graefl-tanya*, *Haizer-tanya*, *Klein-tanya*, *Szép-tanya*, *Wildmann-tanya*; családnév+ -né: *Czirjárné tanyája*; családnév + keresztnév: *Kovács Dezső tanyája*, *Nagy Jenő tanyája*, *Tóth Pista tanyája*; tájrésznev: *Aszó-tanya*.

A 13 tanyából ma már csak 4 található meg, ennek ellenére valamennyi név ismert. A meglevő tanyák egy állami gazdaság és a helyi termelészövetkezet tulajdonában levő állattenyésztő telepek. A nevek gyarapodása nem várható, fokozatos csökkenésük valószínű. Megjegyzendő azonban, hogy a helyi termelészövetkezeti tagok között egyre jobban terjed a tanya köznévként tulajdonnévi értékű használata. A falu mellett a *Borjú-szigeten* kialakított gazdasági központ (istállók, gazdasági épületek) megnevezéseként fordul elő. Tulajdonnévvé válása elképzelhető.

A 13 név a típusnak 81,25 %-a az egész névanyagnak 2,68 %-a, az élő neveknek 4,96 %-a.

Alaki megoldását tekintve a *tanya* 4 esetben birtokos személyragos. A megkülönböztető elem ezekben a nevekben vezetéknev + keresztnév, egy esetben vezetéknevnek *-né* képzős alakja.

Megkülönböztető elemként a *tanya* alapelem nem fordul elő.

Összefoglalás: A településnevek alapelemkészletének megterhelése minimális. A 2 alapelem (az alapelemeknek 1,75 %-a) 16 névben található meg. A 16 név a teljes névanyagnak 3,30 %-a. Ma is él 15 név a típus neveinek 93,75 %-a, az élő neveknek 5,72 %-a, az egész névanyagnak 3,09 %-a. Csak 1 név, a *Kis-Domaháza* halt ki. A továbbiakat illetően a nevek csökkenése várható.

Valamennyi név műveltségi név (15 élő, 1 [a *Kis-Domaháza*] kihalt).

Önálló, egyelemű név nem található.

Alaki megoldását tekintve a típus alapelemeiből birtokos személyragos a *-háza* 3 névben, a *-tanya* 4 névben. Megkülönböztető elemei: keresztnév (3 név), családnév + keresztnév (3 név), családnév + *-né* képző (1 név).

A megkülönböztető elemek közül családnév 8, családnév + *-né* képző 1, családnév + keresztnév 3, keresztnév 1, viszonylagos nagyságot kifejező 1, a tájrész mai állapotát kifejező 1, tájrésznev 1.

Megkülönböztető elemként csak 1 alapelem (*-háza*) fordul elő 3 névben. Vele együtt 19 a nevek száma. Ez az egész névanyagnak 3,92 %-a. Él közülük 17, az élő neveknek 6,48 %-a, az egész névanyagnak 3,51 %-a.

2. A közlekedést szolgáló tájrészek nevei

Ebbe a típusba sorolom a belterületen levő *köz*, *sor*, *út*, *utca* neveket, valamint a külterület útneveit.

a l l é : eredetileg 'nagy fákkal szegélyezett széles dűlőút', ma 'szántóterület része'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 2 névben található. Megkülönböztető elemei: viszonylagos nagyságot kifejező: *Kis-allé* [--], *Nagy-allé* [--].

A kihalt név a típusnak 2,46 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

á t j á r ó : 'töltésen (gáton) keresztül vezető szekérút'.

Önállóan, egyelemű névként nem fordul elő.

Alapelemként 6 névben található meg. Megkülönböztető elemei: tájrésznev: *Aranyosi-átjáró*, *Csapó-átjáró*, *Cserje-átjáró*, *Csü-átjáró*, *Göbe-átjáró*, *Kis-foki-átjáró* [--].

A 6 név a típusnak 7,40 %-a, az egész névanyagnak 1,23 %-a. Élő 5 név, az *átjáró* neveknek 83,33 %-a, a típus neveinek 6,17 %-a, az élő neveknek 1,90 %-a, az egész névanyagnak 1,03 %-a. A nevek visszaszorulása várható. Az átjárók szerepe ma már minimális a község lakóinak életében. Egy részük a Tisza II. építésével meg is szűnt.

Az alapelem megkülönböztető elemként nem fordul elő.

g á t : 'közlekedés céljára készített töltés'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 4 névben fordul elő. Megkülönböztető elemei: családnév: *Györgyei-gát* [--], *Holittcher gátja* [--]; tájrésznev: *Gellért-gát* [--], *Pap ere-gát* [--].

A 4 kihalt név a típusnak 4,93 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a.

Alaki megoldását tekintve 1 esetben birtokos személyragos (*Holittcher gátja*). A megkülönböztető elem ez esetben családnév.

Megkülönböztető elemként nem található meg.

j á r á s : 'széles állathajtó földút és kocsíút a belterületen'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 2 névben fordul elő. Megkülönböztető elemei: állatok gyűjtőneve: *Csorda járás*, *Csürhe járás*. Belterületi nevek a temető mellett.

A 2 élő név a típusnak 2,46 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a. Az élő neveknek 0,76 %-a. Az állattartás háttérbe kerülésével visszaszorulásuk várható. Az útnak külön hivatalos neve is van (Béke utca).

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

j á r ó : 'azonos az átjáróval'.

Önállóan, egyelemő névként nem él.

Alapelemként 8 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Graefl-járó, Wildmann-járó*; tájrésznev: *Aranyosi-járó, Csapó-járó, Cserje-járó, Csú-járó, Görbe-járó, kis-fok-járó*.

A 8 élő név a típusnak 9,87 %-a, az egész névanyagnak 1,65 %-a, az élő neveknek 3,05 %-a. A tájrésznevek azonosak az azonos megkülönböztető elemű *átjáró* nevekkel. Sorsuk további alakulása azonos az *átjáró* alapelemű nevével.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

k a p u : 'keskeny útnak nagy fák közötti bejárata'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: képzettársítással keletkezett: *Vaskapu* [--].

Az 1 kihalt név a típusnak 1,23 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

k ö z : 'nagyobb utakat összekötő keskeny, rövid földút, valamint zsákutca a belterületen'. (A két víz közötti területet jelölő *köz* alapelemet l. a vízrajzi nevek-nél.)

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 7 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Kalmár köz*; családnév + keresztnév: *Pete Pista köze*; viszonylagos nagyságot kifejező szó: *Kis köz*; Javadalmi birtoklásként élvezett kerthez vezető zsákutca, a javadalmat élvező foglalkozása: *Jegyző köz*; műtárgy, emberi létesítmény neve: *Szövetkezet köz, Templom köz*; a nemzeti múlt (irodalom) kimagasló alakja: *Kisfaludy köz*. Valamennyi belterületi név.

A 7 élő név a típusnak 8,64 %-a, az egész névanyagnak 1,44 %-a, az élő neveknek 2,67 %-a.

A *Kisfaludy köz* kivételével mind népi név. A hivatalos névadás egyet sem tartott meg belőlük, helyettük új neveket adott. Ma még igen elevenen élnek a régi népi nevek, mégis az a valószínű, hogy ezek a nevek lassan háttérbe szorulnak. Az elnevezés alapjául szolgáló családok már nem laknak a régi helyükön, jellemző tulajdonságának háttérbe szorulásával a hivatalos használat elterjeszti az új neveket.

Alaki megoldását tekintve 1 esetben a *köz* birtokos személyragos. Megkülönböztető eleme családnév + keresztnév (*Pete Pista köze*).

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

r á m p a : 'az átjáró' szinonimája.

Önállóan, egyelemű névként nem fordul elő.

Alapelemként 4 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Graefl-rámpa*; családnév + keresztnév: *Sós Julis rámpa*; tájrésznev: *Aranyosi-rámpa*, *Csapó-rámpa*.

A 4 élő név a típusnak 4,93 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a, az élő neveknek 1,52 %-a.

A *Sós Julis rámpa* kivételével (ez vasúti átjáró) megegyeznek az azonos megkülönböztető elemű *átjáró* és *járó* alapelemű nevekkel. További sorsuk is azonosnak látszik.

s o r : 'négy házsorból álló falurész és a házsorok közötti két út'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben fordul elő. Megkülönböztető eleme: a keletkezés idejére viszonylagosan utaló: *Újsor*. Belterületi név.

Az 1 élő név a típusnak 1,23 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a.

Gyarapodása nem várható. 1945 után a *Klein-gyepen* egy jóval nagyobb új falurész épült. Az *Újsor* név ennek ellenére elevenen él. Ma a két utcájának hivatalos neve van, valószínűleg ezek kiszorítják a régi népi nevet (*Deák Ferenc utca*, *Gárdonyi Géza utca*).

ú t : 'szárazföldi közlekedésre szolgáló, különböző szélességű földes, valamint makadám sáv a kül- és a belterületen'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 15 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Darvas út* [--]; Családnév + keresztnév: *Tóth Pista útja*; az út alakja: *Kereszt út*, *Vonal-út*; az út állapota, keletkezési módja: *Csinált út*, *Föld út*, *Köves út*; az út fekvése: *Határ-út* [--]; elvont, szimbolikus fogalom: *Felszabadulás útja*; tájrésznev: *Aszói-út*, *Rókási-út* [--]; községnevek: *Derzsi út*, *Füredi út*, *Halászi út* [--], *Igari út*, *A Darvas út*, *Kereszt út*, *Csinált út*, *Föld út*, *Köves út*, *Felszabadulás útja* belterületi nevek.

A 15 név a típusnak 18,51 %-a, az egész névanyagnak 3,09 %-a. Élő 11 név, az útneveknek 73,33 %-a, a típus neveinek 13,58 %-a, az élő neveknek 4,19 %-a, az egész névanyagnak 2,27 %-a.

A 15 névből kettő (*Föld út, Felszabadulás útja*) a hivatalos névadás alkotása. A lakosság névhasználatában régen a *köz* mellett csak az *út* fordult elő a kül- és a belterületen egyaránt, az *utca* köznevet nem használták. A még élő népi nevek fokozatos visszaszorulása várható. Valamennyi helyett hivatalos név van, a külterületi utak nagyobb része eltűnt, a termelősövetkezeti gazdálkodásban nincs rá szükség. A hivatalos neveken kívül csupán a községek közötti utak neveinek továbbélése valószínű.

Alaki megoldását tekintve az út két esetben birtokos személyragos. Egy belőle hivatalos név (*Felszabadulás útja*). Egy külterületi népi név (*Tóth Pista útja*). Megkülönböztető eleme családnév + keresztnév.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

u t c a : 'a közlekedésre szolgáló, különböző szélességű és hosszúságú, gondozott és gondozatlan sáv a belterületen'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 31 névben található meg. A megkülönböztető elem és a táj kapcsolata reális: családnév + keresztnév: *Dögei Imre utca, Fehér Imre utca, Szarvas Sándor utca*. (A Tanácsköztársaság bukása után kivégzett helyi lakosok nevei. A róluk elnevezett utcában laktak.) Növénynév: *Liliom utca, Nyárfás utca* (nyárfával beültetett terület, az ún. *Liget* melletti út); képzettársításon alapul: *Sport utca* (a futballpálya melletti út); tájrésznev: *Gát utca* (a *Tisza-gát* irányába vezető keskeny földút).

A megkülönböztető elem és a táj kapcsolata nem reális: elvont, szimbolikus fogalom: *Alkotmány utca, Béke utca*; a nemzeti múlt (történelem, irodalom stb.) kiemelésére alkalmas alakjainak neve: *Árpád utca, Bajcsy-Zsilinszky Endre utca, Bem apó utca, Danjanich utca, Deák Ferenc utca, Dózsa György utca, Gárdonyi Géza utca, Hét vezér utca, József Attila utca, Katona József utca, Kossuth Lajos utca, Madách Imre utca, Petőfi Sándor utca, Rákóczi Ferenc utca, Táncsics Mihály utca, Vörösmarty Mihály utca, Zrínyi Miklós utca*; a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő alakjainak neve: *Lenin utca, Ságvári Endre utca, Sallai Imre utca*; a II. világháború harcaira emlékeztető: *Vörös Hadsereg utca*. Valamennyi belterületi név.

A 31 név a típusnak 38,27 %-a, az egész névanyagnak 6,40 %-a, az élő neveknek 11,92 %-a.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

Összefoglalás: A típus 11 alapeleme (az alapelemeknek 9,64 %-a) 81 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 16,37 %-a. Élő név 69, a típus neveinek 85,18 %-a, az élő neveknek 26,33 %-a, az egész névanyagnak 14,15 %-a.

A külterületi utak száma 9. Ez azt mutatja, hogy a határban nagy számban levő dűlőutaknak csak néhány esetben alakult ki nevük. A 9 névből 4 a szomszéd községbe vezető országutat, 1 a szomszéd község határa mellett vezető utat nevezi meg. Dűlőút elnevezésére így csupán 4 név maradt. Ezek a határ legtávolabbi pontjára vezető, leghosszabb, legszélesebb földutak. A 4 dűlőút számát 2 névvel csak az urasági birtokon levő *allé* alapelemű név szaporítja. Ezzel szemben 18 névvel nevezték meg a Tisza gátján és a vasúton keresztül vezető átjárókat (*átjáró, járó, rámpa*). Ezek a nevek több esetben azonos objektumra vonatkoznak. (*Aranyosi-átjáró, Aranyosi-járó, Aranyosi-rámpa* stb., l. fent.) Ezekon kívül 4 út jelentésű *gát* szó van, ami töltésút. A névadás alapjául az szolgált. Ezek az adatok ellene szólnak BACHÁT LÁSZLÓ megállapításának, mely szerint külterületen minden dűlőútnak van kialakult neve (vö. MNY. LXIV. 483).

Természeti név a típuson belül 1 kihalt név (Vaskapu), a típus neveinek 1,23 %-a, **műveltségi név** 80, a típus neveinek 98,73 %-a (élő 68, kihalt 12).

Önálló, egyelemű név e típusban nem él.

A megkülönböztető elemek közül családnév 7, családnév + keresztnév 6, viszonylagos nagyságot kifejező szó 3, állatnév 2, növénynév 2, birtoklást kifejező szó 1, műtárgynév 2, a keletkezés idejére viszonylagosan utal 1, elvont, szimbolikus fogalmat fejez ki 3, képzettársítással keletkezett 2, a tájrész fekvését jelzi 1, a tájrész alakját fejezi ki 2, a tájrész állapotát, keletkezési módját jelzi 3, a nemzeti múlt kimagasló alakjainak neve 19, a munkásmozgalom kiemelkedő alakjainak neve 3, a II. világháború harcaira emlékeztet 1, ismeretlen indítékú 1, tájrésznév 23.

Alaki megoldását tekintve 3 alapelem 4 névben birtokos személyragos. A *gát* 1 névben (*Holittcher gátja*), a *köz* 1 névben (*Pete Pista köze*), az *út* 2 névben (*Tóth Pista útja, Felszabadulás útja*). Megkülönböztető elemei: családnév 1, családnév + keresztnév 2, elvont szimbolikus fogalom 1.

Megkülönböztető elemként egyetlen alapelem sem fordul elő.

3. Térszínforma-nevek

A besorolás alapjául KÁZMÉR MIKLÓS feldolgozását tekintetem (i. m.), de néhány esetben el is tértem tőle. KÁZMÉR munkájában LŐRINCZÉre hivatkozva a megkülönböztető elemekhez sorolja az *alja*, *vége*, *hát*, *orr*-féle neveket. Szerinte ezek a táj és a név differenciálásával keletkeztek, önállóan nem fordulnak elő, nyilvánvaló, hogy ilyen használatban másodlagos alakulásuk (i. m. 16). Dolgozatomban ebben a kérdésben nem KÁZMÉRt, hanem INCZEFI GÉZA példáját követtem, aki ezeket a közneveket is alapelemnek tekintette (vö. Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata. Bp. 1970. 74). INCZEFIéhez hasonlóan abból indultam ki, hogy az *alj*, *köz*, *hát* stb. önállóan is élnek a nyelvben. KÁZMÉR elvét elfogadva minden *farok*, *hát*, *köz*, *oldal* stb. nevet a megkülönböztető elemek csoportjába kellene sorolnunk, holott a mindennapi használatban önállóan még azok az elemek is előfordulnak, amelyek földrajzi névként már kihaltak. Az adatközlőktől többször hallott megjegyzés volt, hogy "a főüdnek a farkába" vagy pedig "Vígigmígy a háton, az ajba ot tanálod a ffszkit".

Azokat a neveket, amelyek eredetileg vízrajzi nevek voltak ugyan, de a víz kiszáradása után tovább éltek, a vízzel való kapcsolatuk el is homályosult s most térszínformát jelölnek, ide soroltam (*aszó*, *farok* stb.), de azokat, amelyek a víz kiszáradásával kihaltak vagy a vízzel való kapcsolatuk a víz megszűnése ellenére továbbra is ismert a lakosság között, a vízneveknél mutatom be.

a l j : 'magasabb kiemelkedés melletti mélyfekvésű terület, a kiemelkedés alsó része'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 4 névben található meg. Megkülönböztető elemei: *alj* melletti kiemelkedő térszínformájú tájrész, annak állapota: *Dülőpart alja*, *Part alja*; tájrésznev: *Csákányszeg-alja*, *Telek alja* [--].

A 4 név a típusnak 3,38 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a. Élő név 3, a 4 névnek 75 %-a, a típus neveinek 2,54 %-a, az élő neveknek 1,14 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a.

A még élő nevek visszaszorulása is várható. A meliorizáci. következtében ma már jelentéktelen a két szomszédos terület közötti térszínforma különbsége. Az egyéni gazdálkodás idején jelentősége volt. A termelőszövetkezet egybeszántotta az egész területet. A nevek elmúlását ez is sietteti.

Alaki megoldását tekintve az *alj* 3 névben birtokos személyragos (*Telek alja*, *Dülőpart alja*, *Part alja*). Megkülönböztető elemei: 2 esetben tájrész, 1 esetben a tájrész állapota.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

a s z ó : 'eredetileg kiszáradt ér ma egy bizonyos hátság, laposas területet magába foglaló nagy határrész'.

Egyelemű névként: *Aszó*. Eredetileg valószínűleg megkülönböztető elem volt (1. *Aszó-ér*), majd tapadással egyelemű névvé fejlődött.

Alapelemként 2 névben fordul elő. Megkülönböztető elemei: viszonylagos nagyságot kifejező: *Kis-Aszó*, *Nagy-Aszó*.

A 3 élő név a típusnak 2,54 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a, az élő neveknek 1,14 %-a.

Ma is általánosa ismert, gyakran használt nevek. Szaporodásuk nem, de fennmaradásuk továbbra is valószínű.

Megkülönböztető elemrészként 11 névben fordul elő: *Aszó-ér* [--], *Aszó-lapos*, *Aszó-part*, *Aszó-tanya*, *Aszói-út*, *Kis-Aszó-ér* [--], *Kis-Aszó-hát*, *Kis-Aszó-lapos*, *Kis-Aszó-part*, *Nagy-Aszó-ér* [--], *Nagy-Aszó-Tó* [--]. Ezeket l. alapelemük-nél. Élő 7 név.

Az *aszó* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 14 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 2,89 %-a. Élő név 10, az élő neveknek 3,81 %-a, az egész névanyagnak 2,06 %-a.

d o m b : ma köznévként 'lejtős oldalú kiemelkedés'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Kis-Páncélos-domb* [--].

Az 1 kihalt név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

e l ő : 'a tájrésznek a faluhoz közelebb eső része'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Cső eleje*.

Az 1 élő név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a.

Általánosan ismert nagy határrésznek egy darabját jelöli, fennmaradása valószínű.

Alaki megoldását tekintve birtokos személyragos. Megkülönböztető eleme tájrésznév.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

f a r o k : 'tájrésznek elkeskenyedő, hosszan elnyúló vége', eredetileg 'ér, tó, nyúlványa' is.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 5 névben található meg. Megkülönböztető elemei: tájrésznév: *Rókás farka* [--], *Sulymos farka* [--], *Tajbok farka* [--]; *Csontos-dűlő farka* [--], *Pap ere farka* [--].

Az 5 kihalt név a típusnak 4,23 %-a, az egész névanyagnak 1,03 %-a. Az alapelem földrajzi névben már nem él. A *Csontos-dűlő farka* kivételével eredetileg vízrajzi nevek voltak. A víz kiszáradása után a művelés alá fogott terület nevében is megmaradt az eredeti elnevezés.

Alaki megoldását tekintve valamennyi birtokos személyragos, minden megkülönböztető eleme tájrésznév.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

g ö d ö r : 'természetes vagy mesterséges úton keletkezett talajmélyedés'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 6 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Tasku gödre* [--]; állatnév: *Sáska-gödrök* [--]; képzettársításon alapuló keletkezés-mód: *Kubik-gödör*; a tájrész eredetére, művelési módjára utal: *Homokos-gödör*, *Vályogvető-gödör*; bizonytalan eredetű: *Kút-gödör* [--].

A 6 név a típusnak 5,08 %-a, az egész névanyagnak 1,23 %-a. Élő név 3, a neveknek 50 %-a, a típus neveinek 2,54 %-a, az élő neveknek 1,14 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a.

A ma még élő neveknek visszaszorulása is várható. Az építkezéshez már csak elvélve használnak vályogot. Háttérbe szorult a tapasztás. Az új lakások padlóság, parkettásak, nincs szükség a szoba földjének "homokolására". A *Kubik-gödör* helyébe tapadásos úton egyre inkább a *Kubik* lépett. A teljes nevet már ritkán használják.

Alaki megoldását tekintve a *gödör* 1 esetben birtokos személyragos. Megkülönböztető eleme személynév, 1 esetben a *-k* többes szám jeléve ellátott (*gödörök*). Megkülönböztető eleme állatnév.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

g ö r b e : kihalt név, feltételezés szerinti eredeti jelentése 'félkör alakú ér', később kaszálónak használt 'fenék, lapos'.

Egyelemű névként: *Görbe* [--]. Eredetileg valószínűleg megkülönböztető elem volt (l. *Görbe-ér*), majd tapadással egyelemű névvé fejlődött.

Megkülönböztető eleme nem alakult ki. Az 1 kihalt név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

Megkülönböztető elemként 4 névben fordul elő: *Görbe-ér* [--], *Görbe-fenek* [--], *Görbe kocsmá* [--], *Görbe-lapos* [--]. Valamennyi kihalt név. A kocsmá esetben L alakú épületet jelent (a neveket l. alapelemüknél).

A *görbe* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 5 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 1,03 %-a. Mindegyik név kihalt.

h a j l á s : kihalt névben fordul elő, jelentését megállapítani nem lehet, bizonytalan. Talán: 'lapályos, mélyebb alföld'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Pap ere-hajlás* [--].

Az 1 kihalt név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

Semmi bizonyító adat nincs arra vonatkozóan, hogy a név a régi *Pap ere* víz-névvel kapcsolatos-e, vagy pedig a kiszáradás után a művelés alá fogott területnek térszínformája. A történeti adatokból inkább erre a második jelentésre lehet következtetni, ezért ide soroltam.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

h a l o m : 'kerek alakú, kúphoz hasonló kiemelkedés', a belterületen 'széles, háttas, enyhe kiemelkedés'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 13 névben fordul elő. Megkülönböztető elemei: családnév: *Balázs-halom* [--], *Borsós-halom* [--], *Busznyák-halom* [--], *Fazekas-halom* [--], *Kakuci-halom* [--], *Kuczik-halom* [--], *Magyar-halom* [--], *Taskó-halom* [--]; családnév + keresztnév: *Pap Miklós-halom* [--]; állatnév: *Róka-halom* [--]; műtárgy, em-

beri létesítmény: *Vermes-halom* [--]; a szomszédos község neve: *Örvényi-halom* [--], bizonytalan eredetű: *Lyukas-halom* [--].

A *Vermes-halom* belterületi név.

A 13 kihalt név a típusnak 11,01 %-a, az egész névanyagnak 2,89 %-a.

A *halom* ma már köznévi használatban sem fordul elő térszínforma jelölésére. Helyette a *part* szót használják. Ezek a halmok mind háttas, gerincszerű kiemelkedésen vannak, s ezt a kiemelkedést nevezik a halommal együtt partnak.

Megkülönböztető elemként 2 névben fordul elő: *Rókáshalmi-dűlő* [--], *Szik-halom-laposa* [--]. Ezeket l. az alapelemüknél.

A *halom* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 15 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 3,09 %-a. Valamennyi kihalt név.

h á t : 'hosszan elnyúló, viszonylag széles, enyhe kiemelkedés'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 26 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Czeglédi-hát*, *Gellért-hát*, *Taskó-hát* [--], *Uracs-hát* [--]; viszonylagos nagyságot kifejező: *Nagy-hát* [--], *Kis-Tó-hát*, *Nagy-Tó-hát*; állatnév: *Holló-hát* [--], *Rókás-hát* [--]; növénynév: *Sásas-hát* [--]; műtárgy, emberi létesítmény: *Vermes-hát* [--]; a talaj minősége: *Homok-hát*; a tájrész fekvése: *Határ-hát*; bizonytalan eredetű: *Lóri-hát* [--]; tájrész név: *Göbe-hát* [--], *Köhér-hát* [--], *Sirok-hát* [--], *Sziget-hát* [--], *Táglát-hát* [--], *Tajbok-hát*, *Tó-hát*, *Kis-Aszó-hát*, *Kis-Páncélos-hát* [--], *Kis Pap ere-hát*, *Pap ere hátja* [--], *Új-fok-hát* [--]. A *Vermes-hát* belterületi falurész név.

Az alapelem megterhelése a típuson belül, de az egész névanyaghoz viszonyítva is nagy. A 26 név a típusnak 22,03 %-a, az egész névanyagnak 5,16 %-a. Ma már csak 10 név él. Ez a 26 névnek 38,46 %-a, a típus neveinek 8,47 %-a, az élő neveknek 3,81 %-a, az egész névanyagnak 2,06 %-a.

Az élő nevek nagy számú csökkenése összefügg a régi vizes világ megszűnésével. Ma már az egész határ művelhető, a fenekek s a mellettük húzódó háttas közötti térszínforma-különbség egyre kevésbé vehető észre. A régi állapot megváltozásával a növény- és állatvilág is átalakult. A nevek pusztulását ez is siettetette. Ezek továbbra is befolyásoló tényezők maradtak, így a még élő nevek további csökkenése várható. A nagyüzemi gazdálkodásban a gépi művelés folytán semmi jelentősége sincs az ilyen kis kiemelkedéseknek.

Megkülönböztető elemként 3 kihalt névben fordul elő: *Gellért-háti-legelő* [--], *Göbe-hát-kaszáló* [--], *Sásas-háti-legelő* [--]. Ezeket l. alapelemüknél.

A *hár* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 29 névben található meg. Ez az egész névanyagnak 5,99 %-a. Élő név 10, ez az élő névanyagnak 3,81 %-a, az egész névanyagnak 2,06 %-a.

há t u l j a : 'a tájrésznek a falutól távolabb eső része'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Csü hátulja*.

Az 1 élő név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a.

Általánosan ismert nagy határrésznek egy darabját jelöli.

Fennmaradása valószínű.

Alaki megoldását tekintve birtokos személyragos.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

j á r ó : 'hosszú, enyhe lejtővel végződő dűlő'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Gyepre járó* [--].

Az 1 kihalt név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

l a p o s : 'mélyebb fekvésű, széles, hosszú, fenékszerű terület'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 29 névben fordul elő. Megkülönböztető elemei: családnév: *Czeplédi-lapos, Fazekas-lapos, Gellért-lapos, Lippai-lapos, Monori-lapos* [--]; nővénynev: *Gyékényes-lapos* [--], *Kolokányos-lapos* [--], *Sásas-lapos, Sulymos-lapos, Tökös-lapos*; birtoklás, a javadalmat élvező foglalkozása: *Pap-lapos* [--]; külső forma, alak: *Görbe-lapos* [--]; a tájrész állapota: *Aszó-lapos*; bizonytalan eredetű: *Cigány-lapos, Kút-lapos* [--]; tájrésznev: *Csontos-lapos, Rókás-lapos, Sirok-lapos, Tajbok-lapos; Csü-erdő laposa* [--], *Kis-Aszó-lapos, Kis-Borjúsziget-lapos* [--], *Kis-fok-lapos* [--], *Kis-Páncélos-lapos* [--], *Nagy-Borjúsziget-lapos* [--], *Nagy-Páncélos-lapos, Ökör-tó-lapos, Szik halom-laposa* [--], *Szil-völgy-lapos*.

A *lapos* megterhelése igen tekintélyes. A 29 név a típusnak 24,57 %-a, az egész névanyagnak 5,99 %-a. Élő 17 név, a neveknek 58,62 %-a, a típusnak 14,40 %-a, az élő neveknek 6,48 %-a, az egész névanyagnak 3,51 %-a.

A nagy számuk azzal magyarázható, hogy a vízszabályozás után a kiszáradt tavak, erek, fenekek helyébe a *lapos* névelem lépett. A művelés következtében beállott térszínforma-különbségek fokozatos eltűnésével azonban a *lapos* elemű nevek visszaszorulása is érzékelhető, sőt a jövőben az eddiginél nagyobb mértékben várható. A nevek által jelölt területek közül a mélyebb fekvésűek árvizes időben ma is vízállások, tulajdonképpen a vízrajzi nevekhez is sorolhatók lehetnének.

Alaki megoldását tekintve a *lapos* 1 névben birtokos személyragos (*Csú-erdő laposa*). Megkülönböztető eleme tájrésznev.

Megkülönböztető elemként 1 névben fordul elő: *Tó-lapos-tér* [--]. L. az alapelemnél.

A *lapos* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 30 névben található meg. Ez az egész névanyagnak 6,19 %-a. Élő név 17, az élő névanyagnak 6,48 %-a, az egész névanyagnak 3,51 %-a.

o l d a l : 'kihalt névelem' feltételezett jelentése: 1. 'tájrésznek lejtős része, oldala'. 2. 'a határnak a falutól egy tájrész irányában eső területe, része'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 3 névben található meg. Megkülönböztető elemei: tájrésznev: *Domaházi-oldal* [--], *Gellért-dűlő oldala* [--], *Sebes-oldal* [--].

A 3 kihalt név a típusnak 2,54 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a.

Alaki megoldását tekintve az *oldal* 1 esetben birtokos személyragos. Ebben a névben 'lejtős oldal' a jelentése. Megkülönböztető eleme tájrésznev.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

p a r t : 'magas, lejtős, nagyjából gerincszerűen húzódozó kiemelkedés'.

Önállóan, egyelemű névként nem fordul elő.

Alapelemként 6 névben található meg. Megkülönböztető elemei: családnév: *Soltész-part*; a tájrészhez fűződő esemény: *Csontos-part*; a tájrésznev: *Aszó-part*, *Telek-part* [--], *Kis-Aszó-part*, *Kis-Sziget-part* [--].

A 6 név a típusnak 5,08 %-a, az egész névanyagnak 1,44 %-a. Ma is élő 4 név, a *part* neveknek 66,66 %-a, a típus neveinek 3,38 %-a, az élő neveknek 1,52 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a.

A ma még élő nevek fennmaradása a *Soltész-part* kivételével várható. Mind közzismert, a mezőgazdaság szempontjából fontos terület neve.

Néhány névben a *part* azonos a hát jelentéssel (*Kis-Aszó-hát* = *Kis-Aszó-part* stb.). Ez valószínűleg a művelés következtében a térszínforma különbségének fokozatos eltűnésével magyarázható.

Megkülönböztető elemként 2 névben fordul elő: *Dülőpart-alja*, *Part alja* (l. alapelemüknél).

A *part* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 8 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 1,65 %-a. Ma is élő 6 név, az élő neveknek 2,20 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a.

s z e g : 'félkör alakú hátság kiemelkedésbe benyúló mélyen fekvő terület.' Ma helyette inkább a zug használatos (l. ott).

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 2 névben található meg. Megkülönböztető elemei: a tájrész alakja: *Csákány-szeg*; tájrésznev: *Sulymos-szeg* [--].

A 2 név a típusnak 1,69 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a. Ma már csak az egyik név él, ez a típus neveinek 0,84 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

Az élő *Csákány-szeg* név közismert, forgalmas határrészen van, így fennmaradása valószínű.

Megkülönböztető elemként 2 névben fordul elő: *Csákány-szeg-alj*, *Szeg határ* [--]. Ezeket l. alapelemüknél. Az egyik név kihalt.

A *szeg* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 4 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 0,82 %-a. Élő név 2, az élő névanyagnak 0,76 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a.

s z é l : 'a tájrész szélső része'.

Önálló, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 1 névben található meg. Megkülönböztető eleme: tájrésznev: *Sulymos széle* [--].

Az 1 kihalt név a típusnak 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a. Alaki megoldását tekintve birtokos személyragos. Megkülönböztető eleme tájrésznev.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

t é r : Kétféle jelentése következtethető ki: 1. Az iratokból ítélve eredetileg 'kiszáradt, használhatatlan tómeder', ma 'szántó'. 2. Eredetileg 'műveletlen, különböző célokra használt, fűvel benőtt terület, térség, falurész a község belterületén'. Ma egy része a régi jelentésben található, más része beépült falurész vagy parkosított terület'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 6 névben található meg. Megkülönböztető eleme: műtárgy, emberi létesítmény: *Szobor tér*; elvont, szimbolikus fogalom: *Szabadság tér* [--]; képzetársításon alapul: *Levente tér* [--], *Vásártér* [--]; a felhasználás módjára utal: *Piac tér* [--]; tájrésznev: *Tó-lapos-tér* [--].

A 6 név a típusnak 5,08 %-a, az egész névanyagnak 1,23 %-a. Élő név 1, a *tér* neveknek 16,66 %-a, a típus neveinek 0,84 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a.

A *tér* köznevet a falu lakói a külterületen nem használták fel névadásra. A kihalt nevek között csak egyetlen névben található meg (*Tó-lapos-tér*). Még az országban általánosan használt ártér köznév sem ismert ma. Ez az egyetlen név is rövid életű lehetett, az átmeneti állapotot jelöli a víz kiszáradása és a terület művelés alá fogása között. Nagyon valószínű, hogy a hivatal terméke, használata a lakosság között nem is igen terjedt el.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő.

v ö l g y : 'két kiemelkedés (part) között húzódnó széles terület, lapos'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 4 névben található meg. Megkülönböztető eleme: viszonylagos nagyság: *Kis-Szil-völgy* [--], *Nagy-Szil-völgy* [--]; növényzet: *Szil-völgy*; tájrésznev: *Csontos-völgy* [--].

A 4 név a típusnak 3,38 %-a, az egész névanyagnak 0,82 %-a. Élő név 1, a neveknek 25 %-a, a típus neveinek 0,84 %-a, az egész névanyagnak 0,20 %-a, az élő neveknek 0,38 %-a.

Az egyetlen élő név fennmaradása valószínű. Nagy kiterjedésű tájrész, a Felső-földön elhelyezkedő legnagyobb lapos.

Megkülönböztető elemként 1 élő és 1 kihalt névben található: *Szil-völgy-lapos*, *Szil-völgyi-tó* [--]. Ezeket l. alapelemknél.

A *völgy* összesen (megkülönböztető elemként is számítva) 6 névben fordul elő. Ez az egész névanyagnak 1,24 %-a. Élő 2 név, az élő neveknek 0,76 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a.

z u g : eredetileg 'két víz által, illetve víz kanyara által körülfogott terület, félsziget', ma 'két fenékszerű mélyedés közötti hátság terület is', 'nagy, hosszú fok (*Nagy-fok*) melletti tájrész', valamint 'falurész'.

Önállóan, egyelemű névként nem él.

Alapelemként 4 névben található meg. Megkülönböztető elemei: állatnév: *Csirezug* (azonos a *Csireüléssel*); a zugot alkotó tájrész neve: *Pap ere zug* [--], *Rendes-zug*, *Sulymos-zug*. A *Csirezug* belterületi név.

A 4 név a típusnak 3,38 %-a, az egész névanyagnak 0,61 %-a. Élő 3 név, a *-zug* neveknek 66,66 %-a, a típus neveinek 2,54 %-a, az élő neveknek 0,72 %-a, az egész névanyagnak 0,41 %-a.

Eredetüket tekintve a vízrajzi nevekhez tartoznának. A mai helyzetüket figyelembe véve azonban 2 tájrész esetében (*Pap ere-zug*, *Sulymos-zug*) a művelhető területből világosan érzékelhető a térszínforma különbsége a fenékszerű, szintén művelt fenék és a közrefogott hátság terület között. Így ma mindenképpen a térszínforma különbsége a szembetűnő, a lakosság ebből is indul ki. A *Rendes-zug* egy kiváló termőterületű hátság terület a Nagy-fok mellett. Mindenki által ismert, gyakori név, melynek elhangzása a falu lakóit erre a hátság területre emlékezteti. A régi *Rendes-ér* medre alig szembetűnő hajlat (ezt a nevet a falu lakói nem ismerik). A *Csirezug* ma közzismert falurész, víznek nyoma sincs.

A *Sulymos-zug* név ma már egyre inkább háttérbe szorul. Viszonylag kis területet jelöl, fontossága nem nagy, kihalása várható. A *Rendes-zug* fennmaradása a fenti okoknál fogva még valószínű.

Megkülönböztető elemként nem fordul elő:

Összefoglalás: A térszínforma-nevek megterhelése nagy. Számban csak a vízrajzi nevek előzik meg. A 20 alapelem (az alapelemeknek 17,54 %-a) 118 névben található meg. A 118 név az egész névanyagnak 24,38 %-a. Jelentős az élő nevek száma is. Ma 12 alapelem 48 névben él. Ez a típus neveinek 40,67 %-a, az élő neveknek 18,32 %-a, az egész névanyagnak 9,94 %-a. A 48 élő név az alábbiak szerint oszlik meg: *alj* 3, *aszó* 3, *elő* 1, *gödör* 3, *hát* 10, *hátulja* 1, *lapos* 17, *part* 4, *szeg* 1, *tér* 1, *völgy* 1, *zug* 3.

A sík területű határban feltűnő ez a nagy szám. Ez azonban éppen a határ változásával magyarázható. Ezek a nevek jól tükrözik a régi állapotot, és annak viszonylag gyors változását. A határ teie volt kisebb nagyobb vizekkel, tavakkal, erekkel, fenekekkel. Ezek az árvízszabályozás következtében eltűntek. A 29 *lapos*, a 25 *hát* és a 6 *gödör* név a típus neveinek több mint a felét jelentik. A feltűnően sok történeti név arra utal, hogy egyre több területet vontak művelés alá, aminek a következtében a térszínforma fokozatosan megváltozott, ezért sok név feleslegessé vált.

Természeti név a típuson belül 70, a típus neveinek 58,47 %-a (élő belőle 33, kihalt 37), *műveltségi név* 47, a típus neveinek 40,67 %-a (14 élő, 33 kihalt), *eseménynév* 1 élő, a típus neveinek 0,84 %-a.

Önállóan, egyelemű névként található 1 élő és 1 kihalt név, a típus neveinek 1,69 %-a.

A megkülönböztető elemek közül családnév 19, családnév + keresztnév 1, viszonylagos nagyságot kifejező 7, állatnév 5, növénynév 7, a birtoklás kifejezője 1, műtárgynév 3, elvont, szimbolikus fogalom 1, képzettársításon alapuló 2, a tájrész fekvése 1, a tájrész alakja 2, a tájrész keletkezése, felhasználási módja, állapota, minősége 7, a tájrészhez fűződő esemény 1, bizonytalan eredetű 6, tájrész (másodlagos alakulás) 53.

Figyelemre méltó, hogy a térszínforma-neveken belül a neveknek közel 50 %-ában a megkülönböztető elem (53 név) tájrész név, számban utána (19 név) a családnév következik. A kettő együtt (72) név a típus neveinek 61,86 %-a.

Alaki megoldását tekintve 8 alapelem 14 névben birtokos személyragos (*alj* 3, *elő* 1, *farok* 5, *gödör* 1, *hátlaja* 1, *lapos* 1, *oldal* 1, *szél* 1). A megkülönböztető eleme 14 névből 12-nek tájrész név, 1-nek a tájrész állapota, 1-nek személynév. Egy alapelem (*gödör*) 1 névben a *-k* többes szám jelével ellátott. Megkülönböztető eleme állatnév.

Megkülönböztető elemként 8 alapelem 27 névben fordul elő (*aszó* 11, *halom* 2, *hát* 3, *lapos* 1, *part* 2, *szeg* 2, *völgy* 2). Élő név belőlük 11 (*aszó* 7, *part* 2, *szeg* 1, *völgy* 1). Kihalt 16.

A típus neveinek száma összesen (a megkülönböztető szerepben levő alapelemeket is számítva) 145. Ez az egész névanyagnak 28,92 %-a. Velük együtt az élő neveknek a száma 56, az élő neveknek 21,37 %-a, az egész névanyagnak 11,57 %-a.

